

Rhetoric of crisis

Retoryka kryzysu

7 (1) 2020 EDITORS: AGNIESZKA KAMPKA, MARTA RZEPECKA

MARCIN STYSZYŃSKI

ZAKŁAD ARABISTYKI I ISLAMISTYKI UAM

<https://orcid.org/0000-0002-9500-7699>

marcin.styszynski@onet.pl

Retoryka kryzysu jemeńskiego w oficjalnych komunikatach obu stron konfliktu w latach 2016-2019

Rhetoric of the Yemen crisis in official communications from both parties in 2016-2019

Abstract

Niniejszy artykuł dotyczy analizy i porównania środków retorycznych zawartych w oficjalnych oświadczeniach publikowanych w latach 2016-2019 przez strony zaangażowane w konflikt jemeński, który stanowi arenę rywalizacji politycznej, militarnej i gospodarczej między dwoma mocarstwami regionalnymi: Królestwem Arabii Saudyjskiej i Islamską Republiką Iranu. Zaprezentowane badania wskazują, że zarówno koalicja zbrojna pod przywództwem Arabii Saudyjskiej, jak i rebelianci jemeńscy wykorzystują rozgrywające się wydarzenia do budowy swojego pozytywnego wizerunku i potępienia przeciwnika. Zasadniczą rolę w tym kontekście odgrywają odpowiednie środki retoryczne kształtujące emocjonalny charakter przekazu wpływający na opinię publiczną i jej poparcie dla danej strony konfliktu.

This paper offers a comparative analysis of statements made by the parties involved in the Yemen crisis – a forum for political, military, and economic rivalry between the Kingdom of Saudi Arabia and the Islamic Republic of Iran. This research shows that both the Saudi-led coalition and Yemeni insurgents exploit events to create a positive image and denounce the opponent. Rhetorical forms play an essential role in the situation, shaping the emotional appeal of the statements and affecting the support of public opinion.

Key words

retoryka, propaganda, kryzys, Jemen

rhetoric, propaganda, crisis, Yemen

License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 international (CC BY 4.0). The content of the license is available at <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Received: 25 November 2019 | Accepted: 27 February 2020

DOI: <https://doi.org/10.29107/rr2020.1.4>

MARCIN STYSZYŃSKI

ZAKŁAD ARABISTYKI I ISLAMISTYKI UAM

<https://orcid.org/0000-0002-9500-7699>

marcin.styszynski@onet.pl

Retoryka kryzysu jemeńskiego w oficjalnych komunikatach obu stron konfliktu w latach 2016-2019

Wprowadzenie

Niniejszy artykuł dotyczy analizy i porównania środków retorycznych zawartych w oficjalnych oświadczeniach publikowanych w latach 2016-2019 przez dwa obozy polityczne i militarne zaangażowane w konflikt jemeński: koalicji zbrojnej pod przywództwem Królestwa Arabii Saudyjskiej oraz rebeliantów Al-Huti wspieranych przez Islamską Republikę Iranu. Obie strony wykorzystują kontekst wydarzeń rozgrywających się w Jemenie do prezentacji określonego stanowiska politycznego emitowanego przez oficjalne kanały informacyjne lub czołowe bliskowschodnie media takie jak *Al-Arabija* i *Al-Dżazira*¹, w tym renomowane serwisy BBC czy CNN posiadające wersje arabskojęzyczne trafiające do różnorodnego audytorium. Należy również zaznaczyć, że rebelianci jemeńscy korzystają zazwyczaj z własnych środków masowego przekazu, takich jak na przykład serwis informacyjny *Al-Masira*. Publikacje rebeliantów są także zamieszczane w proirańskich agencjach informacyjnych, jak na przykład *Press TV*, *Al-Alam* czy *Al-Manar*.

Kryzys jemeński stanowi część specyficznej wojny hybrydowej rozgrywającej się między Arabią Saudyjską i Iranem. Oba państwa walczą o dominację polityczną, wojskową i gospodarczą w regionie. Wojna hybrydowa dotyczy prowadzenia konfliktu na terenie kraju sąsiedniego w celu wywarcia nacisku na przeciwnika bez konieczności angażowania znacznych sił wojskowych i bezpośredniego starcia skutkującego licznymi stratami. Wojna tego typu obejmuje zarówno wsparcie militarne i logistyczne dla określonych ugrupowań politycznych, jak i walkę cybernetyczną oraz zmasowaną kampanię propagandową i dezinformacyjną (Mumford 2013, 11-30).

1. W niniejszym artykule zastosowano spolszczoną transkrypcję języka arabskiego zaproponowaną przez Bogusława R. Zagórskiego i Komisję Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Rzeczypospolitej Polskiej (KSNG).

W przypadku Bliskiego Wschodu, zarówno monarchia saudyjska, jak ajatollahowie irańscy wykorzystują uwarunkowania społeczne i wyznaniowe w krajach ościennych do kontroli sytuacji wewnętrznej w danym państwie i narzucania swojej polityki. Przykładem mogą być nieustające spory polityczne w Libanie, gdzie toczy się rywalizacja między proirańskim, szyickim Hezbollahem i urzędem prezesa rady ministrów reprezentowanym przez sunnicki odłam islamu². W ostatnich latach spór obejmował między innymi premiera Sada al-Haririego, który doświadczał nacisków ze strony Rijadu łącznie z domowym aresztem w trakcie pobytu w Królestwie w 2017 r., który miał zmusić go do zerwania współpracy z koalicyjnym Hezbollahem (Reuters 07.11.2017). Uwagę zwracają również napięcia i protesty społeczne w Iraku między proirańskimi partiami politycznymi i ugrupowaniami dążącymi do większej niezależności kraju i realizacji oczekiwań sunnickiej mniejszości zmarginalizowanej po upadku reżimu Saddama Husajna w 2003 r. Dramatyczna sytuacja rysuje się także od lat w przypadku konfliktu syryjskiego, który stał się areną walk o wpływy między Teheranem wspierającym autorytarne rządy Baszszara al-Asada i pozostałymi graczami w regionie popierającymi grupy rebelianckie wraz z radykalnymi grupami islamistycznymi. Wykorzystywanie społeczności szyickich do celów politycznych widać także w Bahrajnie, gdzie mniejszościowa sunnicka monarchia Hamada al-Chalifa zмага się z działalnością partyzantki szyickiej *Saraja al-Asztar* (Brygady al-Asztar) odpowiedzialnej za ataki na patrole służb bezpieczeństwa i akcje sabotażowe przeciwko obiektom rządowym (Weiss 2019).

W przypadku Jemenu, koalicja zbrojna pod przywództwem Arabii Saudyjskiej złożona z takich państw jak Zjednoczone Emiraty Arabskie, Egipt i Sudan podjęła interwencję zbrojną w 2015 r. po zajęciu stolicy kraju Sana przez oddziały rebelianckie z proirańskiego ugrupowania *Ansar Allah* (Stronnicy Allaha)³. Oficjalne władze jemeńskie wspierane przez Saudów i ich sojuszników zostały wyparte na południe kraju, gdzie utworzyły rząd z siedzibą w Adenie. O tragicznym bilansie

2. Zasadniczym podłożem sporu szyicko-sunnickiego była kwestia zwierzchnictwa nad rozrastającą się społecznością muzułmańską po śmierci proroka Mahometa w 632 r. Przykładem może być obecność rozmaitych frakcji uzurpujących sobie prawo do przewodzenia wiernym. Na czoło wysuwali się przyszli wyznawcy szyizmu związani ze stronnikami zięcia Mahometa, Alego Ibn Abi Taliba (zm. 661) określani w języku arabskim jako *szī'at Ali* (zwolennicy Alego). Ich przeciwnikami pozostawali stronnicy Kalifów Prawowiernych, Abu Bakra (zm. 634), Umara (zm. 644) i Usmana (zm. 656) uznawanych za wyłącznych spadkobierców władzy po Proroku. Zaciekle potyczki między zwaśnionymi stronami do dziś nie rozstrzygnęły jednoznacznie różnic teologicznych sprawiając, że poparcie dla poszczególnych doktryn stawało się zręcznym orężem walki dla kolejnych przywódców religijnych i państwowych w świecie islamu (Hourani 1991, 30-32, 181-186).

3. Ruch Al-Huti odwołuje się do zajdyckiej doktryny łączącej w sobie elementy szyickiego i sunnickiego islamu. Głównym zapleczem politycznym i organizacyjnym bojowników jest organizacja *Ansar Allah* (Towarzysze Allaha). W 2004 r. Al-Huti wzniesili powstanie przeciwko rządowi centralnemu w Sana, oskarżając władze o marginalizację i prześladowania społeczności szyickiej na północy kraju. Po śmierci przywódcy rebeliantów Husajna Badra ad-Dina al-Huti w 2004 r., następcą został jego syn Abd al-Malik al-Huti. Od 2004 r. Huti prowadzili na przemian krwawe starcia z siłami lojalnymi wobec rządu lub zgadzali się na zawieszenie broni i podjęcie negocjacji politycznych. Zob. Ad-Din 2010, 15-72.

ofiar i strat świadczy śmierć przeszło 10 tys. osób po stronie ludności cywilnej. Najnowsze dane podają liczbę 70 tys. zabitych w wyniku działań zbrojnych. Wojna domowa zmusiła również 2,5 mln ludzi do opuszczenia swoich domów. 120 tys. osób znalazło schronienie w krajach ościennych w Dżibuti i Somalii. Równie palącą kwestią są rozprzestrzeniające się choroby takie jak cholera (Styszyński 2018, 243-256).

Działaniom zbrojnym towarzyszy kampania informacyjna opierająca się na publikowaniu oficjalnych oświadczeń przez obie strony konfliktu odnoszące się do bieżących wydarzeń w Jemenie. Kluczową rolę w tym zakresie odgrywają środki retoryczne służące skutecznej perswazji.

Retoryka arabska (ar. *balagha*) odwołuje się do klasycznego podziału zaproponowanego przez takich filologów i literatów jak Abu Usman al-Dżahiz (zm. 869), Ibn Kutajba (zm. 869), Al-Mubarrad (zm. 898), Abu Hilal al-Asakri (zm. 1005) czy Abd al-Kahir al-Dżurdżani (zm. 1078). W arabskiej *balagha* wyróżniamy trzy podstawowe kryteria. Pierwsza zasada dotyczy semantyki (ar. *ma'ani*) i odnosi się do jasności i zwięzłości w wyrażaniu myśli, a także dobierania precyzyjnego, dobitnego słownictwa oraz przekonujących argumentów. Ważną funkcję w *ma'ani* pełnią wypowiedzi performatywne (ar. *chabar*) obejmujące zdania opisujące otaczającą rzeczywistość i wyrażające stwierdzenia podlegające weryfikacji oraz określonym skutkom i następstwom. Ważną funkcję pełnią zarazem zdania modalne (ar. *insza*) oznaczające stosunek mówiącego do wypowiedzi na podstawie zdań pytajnych, rozkazujących, zakazujących, żądających i życzących, a także różnych form wołacza wyrażonych przy pomocy partykuł. *Ma'ani* wyróżnia także pojęcie *idżaz* (skrótowość, lakoniczność) dotyczące jasności i zwięzłości w wyrażaniu myśli, a także zakresu znaczeniowego stosowanych wyrazów. Przeciwnym terminem jest *itnab* (przesada, rozwlekłość) polegający na stosowaniu dodatkowych wyrażen i słów, a także pobocznych wątków uzupełniających, wyjaśniających lub precyzujących podstawową treść przekazu (Siwiec 2008, 128-142).

Druga kategoria obejmuje *bajan* (tropy stylistyczne) dotyczące rozmaitych tropów stylistycznych takich jak porównania (ar. *taszbih*) i różne formy metafory (ar. *madżaz*). W retoryce arabskiej wyróżniony zostaje także dział *badi* (figury retoryczne) zawierający takie ozdobniki treści jak antonimy (ar. *tibaq*), homonimy (ar. *dżinas*), anafora (ar. *takrar*), antyteza (ar. *mukabala*) czy wyolbrzymienie (ar. *mubalagha*) (Al-Haszimi 2011, 203-331).

Koncepcja klasycznej retoryki przetrwała do czasów współczesnych, stanowiąc podstawę dalszych badań literaturoznawczych i językoznawczych. Studia arabistyczne nie wypracowały jednak własnego modelu współczesnej szkoły retorycznej, porównywalnej do *new rhetoric* zapoczątkowanej na Zachodzie przez Chaïma Perelmana, Kennetha Burke'a czy Ivora Armstronga Richardsa

(Pindel 2003, 414-436). Klasyczne reguły *balagha* są dostosowywane do aktualnych potrzeb językowych i odnoszą się do różnych technik perswazyjnych w takich dziedzinach jak media, polityka, religia czy marketing (At-Talaba 2008).

Oświadczenia koalicji zbrojnej pod przywództwem Arabii Saudyjskiej

Stałym elementem oficjalnych komunikatów medialnych z ostatnich lat są ostrzały raketowe ze strony Al-Huti celów w Arabii Saudyjskiej. Koalicja zbrojna pod wodzą monarchii saudyjskiej wykazuje szczególną aktywność medialną w obliczu działań partyzantki jemeńskiej. Dotyczy to między innymi ataków raketowych na cele w Arabii Saudyjskiej, zwłaszcza regularnego ostrzeliwania przygranicznych prowincji Dżazan i Nadżran na południu kraju.

Obok podstawowych danych chronologicznych na temat danego zdarzenia zawartych w krótkich, zwiezłych zdaniach, relacje zawierają dodatkowe środki retoryczne akcentujące emocjonalny i upolityczniony charakter przekazu polegający na dyskredytacji przeciwnika. Dobrym przykładem jest oświadczenie rzecznika koalicji zbrojnej pod przywództwem Arabii Saudyjskiej Turkiego al-Malkiego opisujące udaremniony atak raketowy na prowincję Dżazan w sierpniu 2018 r.:

Hada al-amalu al-ida'i wa al-aszwa'i min kibali al-dżama'ati al-husijjati al-mad'umati min Iran jusabbitu istimrara tawarruti an-nizami al-irani bi-dami al-dżama'ati l-husijjati al-musallahati bi-kudratin nawijjatin fi tahadin wadihin wa sarihin li-harki al-karari al-umami 2216 wa al-karar 2231 bi-hadafi tahdidi amni Al-Mamlakati al-Arabijjati as-Su'udijjati wa tahdidi al-amni al-iklimijji wa ad-dawlijji, wa anna itlaka as-sawarichi al-balistijjati bi-ittidżahi al-muduni wa al-kura al-ahilati bi-sukkani ju'addu muchalifan li-al-kanuni ad-dawlijji al-insanijji („Ten wrogi i bezmyślny akt ze strony ugrupowania Al-Huti popieranego przez Iran utwierdza w przekonaniu o dalszej ingerencji reżimu irańskiego i wspieraniu zbrojnych grup Al-Huti w środki torpedujące rezolucje ONZ nr 2216 i nr 2231, a także zagrażające bezpieczeństwu Królestwa Arabii Saudyjskiej oraz bezpieczeństwu regionalnemu i globalnemu. Wystrzelenie rakiet balistycznych w kierunku miast i wiosek zamieszkałych przez ludność cywilną potwierdza też łamanie prawa międzynarodowego”) (Al-Ain 26.03.2018).⁴

Podobna narracja towarzyszy oświadczeniu władz saudyjskich wyemitowanemu po wystrzeleniu w grudniu 2017 r. pocisku w kierunku stołecznego pałacu Al-Yamama będącego siedzibą władz królewskich:

As-Sajtaratu ala al-aslihati al-balistijjati data at-tasni'i al-iranijji min kibali al-munazzamati al-irhabijjati minha miliszja al-husijjatu al-musallahatu min Iran jumassilu tahdidan li-al-amni al-iklimijji wa ad-dawlijji („Przejęcie kontroli nad pociskami balistycznymi produkcji irańskiej przez ugrupowania terrorystyczne takie jak zbrojne milicje Al-Huti wspierane przez Iran potwierdza zagrożenie dla bezpieczeństwa regionalnego i światowego”) (Al-Quds 19.12.2017).

4. Wszystkie tłumaczenia, o ile nie zaznaczono inaczej, pochodzą od autora.

Uwagę zwraca równocześnie deklaracja rzecznika Al-Malkiego po ostrzale rafinerii Aramco we wrześniu 2019 r.:

Iranu takifu wara'a hadżamati ala al-madanijjina fi As-Su'udijjati abra wukala'iha fi al-Jamani. Hudżumu Aramco lam jastahdif As-Su'udijjata fakat bal ajdan al-mudżtama'ata ad-dawlijjata wa amna at-takati, wa nad'u al-mudżtama'a ad-dawlijja li-ta'amuli ma'a mumarasati irani al-chabisati fi al-mantikati („Iran poprzez swoich popleczników w Jemenie odpowiada za ataki na obywateli Arabii Saudyjskiej. Atak na rafinerię Aramco jest kontynuacją poprzednich ostrzałów, za którymi też stał Iran. Atak na Aramco uderza nie tylko w Arabię Saudyjską, ale również w społeczność międzynarodową i bezpieczeństwo energetyczne. Prosimy społeczność międzynarodową o zajęcie się podłym i szkodliwym postępowaniem Iranu w regionie”) (Anadolu Agency 18.09.2019).

Poszczególne komunikaty zawierają jednolitą kompozycję opierającą się na kryteriach *ma'ani* oraz figurze retorycznej *takrar*. Zastosowanie anafory polega na cyklicznym powtarzaniu słowa *Iran*, które ma wywoływać negatywne skojarzenia audytorium łączącego politykę Teheranu z agresywnymi działaniami wobec sąsiednich państw. Wyraz *Iran* pełni równocześnie funkcję dysfemizmu⁵ wskazującego źródło aktualnych problemów w krajach Zatoki. Oświadczenia zawierają również zabieg *itnab* odnoszący się do dodatkowych wyrażen i słów uzupełniających podstawową treść. Korzystanie z tej figury retorycznej dotyczy między innymi przyporządkowania uzupełniających, negatywnych epitetów Iranowi. Przykładem jest przymiotnik *chabis* obejmujący swym znaczeniem takie pojęcia jak podłość, zepsucie, demoralizacja, wstręt i szkodliwość (Dar al-Maszrik 1986, 166-167). Autorzy komunikatów umniejszają też znaczenie Al-Huti, którzy według sił koalicyjnych stanowią proirańską bojówkę zmierzającą do destabilizacji całego regionu, a nie wyzwoleniec i samodzielnej walki. Stąd każdorazowe przypisywanie bojownikom określeń w rodzaju *al-dżama'atu al-husijjatu al-mad'umatu min Iran* („ugrupowanie Al-Huti popierane przez Iran”), *milisza al-husijjatu al-musallahatu min Iran* („zbrojne milicje Al-Huti wspierane przez Iran”). Pejoratywne określenia przypisywane adwersarzowi dotyczą także regularnego odwoływania się w oświadczeniach do wyrażen typu *tahdidu al-amni al-iklimijji wa ad-dawlijji* („zagrożenie dla bezpieczeństwa regionalnego i światowego”), *hadżamatu ala al-madanijjina fi As-Su'udijjati* („ataki na obywateli Arabii Saudyjskiej”) czy *itlaku as-sawarichi al-balistijjati bi-ittidżahi al-muduni wa al-kura al-ahilati bi-sukkani* („wystrzelenie rakiet balistycznych w kierunku miast i wiosek zamieszkałych przez ludność cywilną”). Zwroty tworzą stałą argumentację definiującą terrorystyczny charakter polityki irańskiej wymierzonej w bezbronną ludność cywilną i zagrażającej światowemu bezpieczeństwu.

5. *Dysfemizm* jest przeciwieństwem eufemizmu i polega na zastąpieniu neutralnego i obojętnego pojęcia dosadnym, pejoratywnym lub nieprzyzwoitym wyrazem i wyrażeniem. Zastosowanie eufemizmów jest dobrze znane polskiemu odbiorcy ze stylu dominującego w epoce socjalizmu. Retoryka arabska nie definiuje jednoznacznie dysfemizmu, który jest zaliczany do kategorii metafory.

Motyw zagrożeń dla obywateli ze strony Al-Huti stanowi pretekst do wydawania oświadczeń zaznaczających rolę sił koalicyjnych w zapewnianiu bezpieczeństwa mieszkańcom państw Zatoki. Przykładem jest jedno z oświadczeń władz po ataku partyzantki jemeńskiej na lotnisko w Abha, w którym pada następujące stwierdzenie:

Quwwatu at-tahalufi tamakkanat, sabaha al-ahadi, min itiradi wa iskati ta'irati biduni tajjari (musajjaratun) atlakatha al-miliszja al-husijjata al-irhabijjata al-mad'umata min Iran min Sana bi-ittidzahi ajani al-madinati bi-Chamajs Muszajt („W niedzielę rano siłom koalicyjnym udało się wytropić i zestrzelić drona uruchomionego z Sany w kierunku mieszkańców Chamis Muszajt przez terrorystyczne milicje Al-Huti wspierane przez Iran”) (CNN 25.08.2019).

Oświadczenie zawiera specyficzną formę antytezy polegającą na zestawieniu wyrażeń opisujących w pierwszej części zdania słuszne działania koalicji chroniące obywateli przed ostrzałem z końcowymi stwierdzeniami stygmatyzującymi rebeliantów jemeńskich jako niebezpieczną grupę siejącą terror w regionie państw Zatoki. Siły koalicyjne dają do zrozumienia, iż stanowią jedyną gwarancję bezpieczeństwa dla mieszkańców kraju narażonych na brutalne działania partyzantki.

Atak raketowy Al-Huti na Mekkę w październiku 2016 r. stał się doskonałą okazją do dalszej dyskredytacji przeciwnika. Większość państw sprzyjających polityce Rijadu zgodnie potępiła zdarzenie, akcentując brak poszanowania świętego miejsca dla islamu i zagrożenie pielgrzymom. Przykładem budowania krytycznego wizerunku Al-Huti jest między innymi oficjalne stanowisko szefa saudyjskiej dyplomacji Adila al-Dżubajra:

Inna dzama'at al-husi al-mad'umatu min Iran lam tura'i illa wa la dimmmat bi-istihdafi al-baladi al-harami mahbita al-islami wa kiblat al-muslimina („Ugrupowanie Al-Huti nie uznaje żadnej świętości, atakując święte miejsce islamu oraz uderzając w kolebkę islamu i kibla czczoną przez wiernych na całym świecie”) (Al-Ahram 28.10.2016).

Minister Al-Dżubajr zastosował metaforę typu synekdocha (ar. *madżaz mursal*), która zakłada zastępowanie danych znaczeń słowami i wyrażeniami kojarzącymi się bezpośrednio z omawianym przedmiotem i pozostających z nim w związku przyczynowo-skutkowym lub będących jego częścią (Abbas 2002, 133). W przytoczonym przykładzie Mekka jest określana jako *al-balad al-haram* (święte miasto) oraz jako *kibla* oznaczająca kierunek modlitwy muzułmanów w stronę Al-Kaby stanowiącej najświętsze sanktuarium dla wiernych. Należy także zwrócić uwagę na pole semantyczne wyrazu *haram* obejmujące zakaz prowadzenia walk na terenie obiektów sakralnych (Al-Khudrawi 2012, 53, 113-115). Zastosowanie synekdochy umożliwia wyróżnienie niemoralnej i nieetycznej polityki rebeliantów jemeńskich łamiących podstawowe wartości muzułmańskie dotyczące pokojowego zachowania na terenie Mekki dostępnej dla wszystkich wiernych, niezależnie od wyznawanych doktryn i nurtów w islamie.

Tworzenie negatywnego wizerunku przeciwnika opiera się także na hiperboli. Stosuje ją między innymi szef saudyjskiej dyplomacji Adila al-Dżubajr, który w następujący sposób komentuje ataki na rafinerię Aramco:

As-Su'udijjatu lam tutlik saruchan aw ta'iratan musajjaratan aw hatta rasasatan sawba Iran, fi hini ta'arradat al-mamlakatu li-hadžamatin bi-mi'ati min as-sawarichi al-balistijjati wa at-ta'irati al-musajjarati („Arabia Saudyjska nie wystrzeliła ani jednej rakiety lub drona, a nawet choćby jednej kuli w kierunku Iranu. Tymczasem Arabia Saudyjska doświadczyła setek ataków przy pomocy pocisków balistycznych i samolotów bezzałogowych”) (CNN 21.09.2019).

Przesadne opisy podkreślające brak jakichkolwiek działań zbrojnych ze strony monarchii saudyjskiej mają przekonać odbiorców o pokojowej polityce zagranicznej Saudów unikających ingerencji i konfrontacji w sąsiednich państwach. Uwagę zwraca równocześnie przywołanie ogromnej liczby ataków na terytorium Arabii Saudyjskiej ze strony Iranu wykorzystującego różnorodną broń, w tym najnowsze technologie związane z samolotami bezzałogowymi. Dyplomacja saudyjska stara się w ten sposób pominąć w dyskusji bulwersujące doniesienia dotyczące nalotów w Jemenie, w których ucierpieli cywile. Minister Al-Dżubajr zwraca uwagę odbiorców wyłącznie na irańskie zaangażowanie w działania zbrojne, utwierdzając opinię publiczną w przekonaniu o występowaniu jedyne go agresora w regionie.

Riposta rebeliantów jemeńskich

Większość komunikatów emitowanych przez partyzantów jemeńskich odwołuje się do zasad związanych z narracją meldunków bojowych uwzględniających szczegóły topograficzne opisujące położenie wrogich jednostek i ich aktywność zbrojną, a także detale relacjonujące przebieg walk, straty po stronie własnej i przeciwnika oraz oceny sytuacji na froncie (Laprus and Auerbach 1979, 221).

W jednym z raportów nawiązujących do kolejnego udanego ataku na przygraniczne prowincje Dżazan i Nidżran rebelianci Al-Huti przytaczają następującą relację:

Kuwwatu Ansari Allahi nafazat masa'a as-sabti hudżuman mubaghisan ala mawagi'i kuwwati at-tahalufi bi-kijadati As-Su'udijjati szarka dżabali An-Nuri bi-mihwari Dżazan wa kabaduhum chasa'ira fadihatan („Siły Ansar Allah dokonały w sobotę wieczorem niespodziewanego ataku na pozycje koalicji zbrojnej pod przywództwem Arabii Saudyjskiej na wschód od góry An-Nur w prowincji Dżazan, wyrządzając wyjątkowe straty”) (Al-Shorouk 09.06.2019).

Analogiczny sens ma riposta Al-Huti na temat ostrzału lotniska Abha:

Nafaza at-tajaranu al-musajjaru amalijjatin wasi'atan bi-ittidżahi ka'idati al-Malik Chalid al-dżawijjati bi-Chamis Muszajt bi-adadi min ta'iratin kasif 2 istahdafat machazina aslihatin tazchira

at-ta'irati al-harbijjati wa mawaki'a askarijjatan uchra („Samoloty bezałogowe dokonały szeroko zakrojonej akcji wymierzonej w bazę wojskową króla Chalida w mieście Chamis Muszajt. Kilka dronów typu Qasef-2K uderzyło w obiekty wojskowe oraz magazyny z bronią i paliwem dla samolotów”) (Arabi 21 15.07.2019).

Al-Huti nie ograniczają się do ogólnych danych mówiących o miejscu ataku i ostrzale jak ma to miejsce w przypadku komunikatów koalicji. Meldunki wyróżniają się zastosowaniem zasad *itnab* obejmujących precyzyjną datę i porę dnia ataku, a także fachowe nazewnictwa dla użytych pocisków i obiektów wojskowych. Dokładność opisów ma wykazać bardzo dobrą znajomość lokalnych uwarunkowań topograficznych przez partyzantkę, w przeciwieństwie do sił koalicyjnych skoncentrowanych na prowadzeniu walk przy użyciu lotnictwa uniemożliwiającego skuteczne rozpoznanie terenu. Szczegóły związane z rodzajem wykorzystywanej broni mają przekonać audytorium o przewadze militarnej Al-Huti, którzy stawiają dzielnie opór, uderzając w obiekty wojskowe wroga mimo zmasowanych nalotów. Precyzyjne nazewnictwo nawiązujące do tematyki militarnej stanowi zarazem ripostę wobec oświadczeń koalicji mówiących o ostrzałach wymierzonych w ludność cywilną.

Korzystanie z *itnab* przyczynia się także do eksponowania negatywnych wartości przypisywanych przeciwnikowi. Na przykład w komunikacie relacjonującym kolejny atak na prowincje Dżazan i Nidżran rebelianci stwierdzają:

Nu'akkidu anna lana kamila al-hakki wa al-maszru'ijjati fi ar-raddi ala al-mutadi talama istamarra fi udwanihi wa hisarihi wa baghjahi wa tas'idihi („Zapewniamy, że mamy pełne prawo reagować przeciwko agresorowi tak długo, jak potrwa jego agresja, ucisk, obłężenie i eskalacja działań zbrojnych”) (Arabic Post 20.06.2019).

Oświadczenie opiera się na przyporządkowaniu słownictwa definiującego rozmaite formy wrogości ze strony koalicji. Na przykład wyraz *hisar* oznacza blokowanie, osaczenie i tłamszenie, co ilustruje rzeczywiste i fizyczne skutki interwencji zbrojnej w Jemenie odbijające się na dramatycznej sytuacji społeczeństwa. Zakres znaczeniowy słowa *udwan* obejmuje natomiast pojęcie agresji i przemocy, a *baghj* wyrządzanie krzywdy i prześladowania, które wzmacniają krytyczne przesłanie na temat działań koalicji. Uzupełnieniem przekazu jest wyraz *tas'id* odnoszący się do eskalowania agresywnych działań (Dar al-Maszrik 1986, 44, 137, 424).

Relacje z pola walki zostają poparte dodatkowymi komentarzami politycznymi na temat rozgrywających się wydarzeń. Przykładem są słowa rzecznika rebeliantów jemeńskich Muhammada Abd as-Salama, który odnosi się do ataków na rafinerię Aramco:

Bi-ajji mantikin samaha al-alamu li-nafsihi an junaddida wa jaszdzaba li-maslahati al-mutadi bajnama huma samitun samta al-kuburi amama dżarimati al-asri al-murtakabati bi-hakki szabina

al-jamanijja katlan wa hisaran wa tadżwi'an wa tadmiran wa ihlakan li-al-baszari wa sz-sza-dżari wa al-hidżari („Jaką logiką kierował się świat potępiając nas i ganiąc w interesie agresora, podczas gdy milczy jak grób w obliczu zbrodni przeciwko naszemu narodowi jemeńskiemu doświadczającemu zabijania, oblężenia, głodzenia, zniszczeń oraz unicestwienia wraz z drzewami i kamieniami”) (Al-Jazeera 17.09.2019).

Kluczową rolę odgrywają zestawione obok siebie słowa ilustrujące skutki interwencji zbrojnej w Jemenie przyczyniającej się do zabijania (ar. *katl*), oblężenia (ar. *hisar*), głodu (ar. *tadżwi*) i zniszczeń (ar. *tadmir*). O skali cierpienia świadczy również zastosowanie hiperboli opisującej uśmiercanie środowiska naturalnego w wyniku działań zbrojnych koalicji.

Krytyczny obraz przeciwnika zostaje także zarysowany w metaforze wykorzystanej w innej wypowiedzi rzecznika Al-Huti dotyczącej wydarzeń w Aramco:

Silatu an-nifti lajsat aghla min dima'i szabina al-jamanijji wa man istahtara bi-ad-dammi al-jamanijji alajhi an jatahamalla awakiba istihtarihi („Towar, jakim jest ropa, nie jest cenniejszy od krwi naszego narodu jemeńskiego. Ten, kto lekceważy krew jemeńską, musi ponieść konsekwencje swojej ignorancji”) (Al-Jazeera 17.09.2019).

Autor oświadczenia zastosował metaforę typu *isti'ara* odwołującą się do zmodyfikowanej wersji porównania pozbawionego arabskiego spójnika *ka* (jak) wprowadzającego wyrażenie porównawcze (Al-Haszimi 2011, 244-271). Krew ofiar zostaje porównana do ropy naftowej, stając się towarem handlowym podlegającym negocjacom cenowym i naciskom regionalnych i światowych mocarstw. Rzecznik Al-Huti daje do zrozumienia, że życie Jemeńczyków ma nadrzędną wartość i nie podlega kompromisom i partykularnym interesom.

Wnioski

Analiza zaprezentowanych oświadczeń sił koalicyjnych i rebeliantów jemeńskich wskazuje na upolityczniony charakter wielu doniesień medialnych, które wykorzystują rozgrywające się wydarzenia do potępienia danej strony konfliktu i autoryzacji własnych działań militarnych i politycznych.

Kluczowe znaczenie dla danego komunikatu ma kontekst poszczególnych wydarzeń w Jemenie, który staje się pretekstem i motywacją do narzucania jednolitej narracji mediom i odbiorcom. Należy zaznaczyć, że dobór odpowiednich środków retorycznych zaciera ponadto prawdę o danym wydarzeniu związanym najczęściej ze śmiercią, cierpieniem i strachem wśród ludności cywilnej niezależnie od przesłanek politycznych i ideologicznych oraz zamieszkiwanego kraju. Siły koalicyjne wykorzystują na przykład zasady *ma'ani* do dyskredytacji przeciwnika wysuwając na pierwszy plan dosadne słownictwo opisujące ataki raketowe wymierzone w ludność cywilną. Dla bojowników jemeńskich *ma'ani* mają z kolei

istotne znaczenie w przygotowywaniu meldunków bojowych podkreślających militarny charakter ostrzałów raketowych, a także wyróżniających zdolności bojowe umożliwiające przeciwstawienie się zmasowanym nalotom koalicji. Równie istotną funkcję w tym kontekście pełni odpowiednia frazeologia uzupełniająca podstawową treść komunikatu na podstawie kryteriów retorycznych *itnab*. Zakres znaczeniowy określonych wyrażen i słów obejmuje najczęściej pojęcia wpływające na uniwersalne emocje i wartości przeciętnego odbiorcy współczującego ofiarom działań zbrojnych.

Emocjonalny charakter oświadczeń zostaje również zarysowany na podstawie różnych metafor. Na przykład siły koalicyjne wykorzystują formę synekdochy do zaznaczenia uduchowionego i religijnego wymiaru Mekki narażonej na ataki ze strony Al-Huti, co ma zarazem intensyfikować krytyczny obraz ugrupowania w oczach wyznawców islamu na świecie. Dla partyzantki jemeńskiej przenośnia jest kolejnym sposobem na wyrażenie cierpienia ludności cywilnej oraz potępienie przeciwnika.

Sposobem na utrwalenie i przekonanie opinii publicznej jest także zastosowanie anafory polegającej na regularnym powtarzaniu określonych znaczeń wpływających na ostateczne przesłanie zawarte w komunikatach. Uwagę zwraca również wykorzystywanie w oświadczeniach hiperboli dotyczącej przesadnych opisów sił koalicyjnych podkreślających pokojowe zamiary i dążenia do zapewnienia ochrony obywatelom narażonym na brutalne ataki ze strony oponentów. Dla rebeliantów jemeńskich wyolbrzymienie służy z kolei podkreśleniu dramatycznej sytuacji społeczeństwa doświadczającego bombardowań.

Należy również zaznaczyć, że autorzy poszczególnych komunikatów kierują swój przekaz zarówno do osób popierających określony obóz polityczny, jak i uniwersalnego audytorium licząc, że specyficzna narracja dyskursu odwołująca się do sfery uczuciowej wpłynie na poparcie określonej strony konfliktu.

Bibliografia

- Abbas, Adnan.** 2002. *Arabic Poetic Terminology*. Poznań: UAM.
- Dar al-Maszrik.** 1986. *Al-Mundżid fi al-lugha wa al-alam*. Bajrut: Dar al-Maszrik.
- Ad-Din, Aida al-Ulja.** 2010. *Al-Husijjun fi al-Jaman, bajna as-sijasa wa al-waki*. Bajrut: Bissan.
- Al-Haszimi, Ahmad.** 2012. *Dżawahir al-balagha*. Bajrut: Dar al-Kutub al-I'lamijja.
- Hourani, Albert.** 1991. *A History of the Arab Peoples*. London: Faber and Faber.
- Al-Khudrawi, Deeb.** 2012. *Dictionary of Islamic terms*. Beirut: Al-Yamamah.
- Laprus, Marian, Włodzimierz Auerbach.** 1979. *Leksykon wiedzy wojskowej*. Warszawa: Ministerstwo Obrony Narodowej.
- Mumford, Andrew.** 2013. *Proxy Warfare*. Cambridge: Polity.
- Pindel, Roman.** 2003. „Nowa retoryka w ujęciu Chaima Perelmana oraz Lucie Olbrechts-Tyteca w kontekście badania tekstu biblijnego”. *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* 36 (2): 414-436.

